

ERA juubeliaasta 2017

Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiiv (ERA) loodi 1927. aastal Tartus Eesti Rahva Muuseumi autonoomse allüksusena. Varem eri arhiivide juures asuvaid rahvaluulekogusid hakati koondama ERA ruumidesse Vanemuise (end Aia) tn 42 Tartus. ERA nurgakiviks sai Jakob Hurda poolt 19. sajandi lõpukümnendel ja 20. sajandi algul 1400 kaastöölise abiga loodud 162köiteline vanavarakogu. 1940. aastal muudeti Eesti Rahvaluule Arhiiv kirjandusmuuseumi rahvaluule osakonnaks (RO). 1995. aastal sai kirjandusmuuseumi rahvaluule osakond Eesti Rahvaluule Arhiivi õigusjärglasena tagasi oma ajaloolise nime.

Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiivi kogusid on 90 aasta vältel (1927–2017) aidanud täiendada aukartustäratav arv kaastöölisi, kogudes nii vanemat kui ka kaasaegset folkloori. Rahvaluule arhiivi käsikirjakogu ületas 2016. aastal 1,5 miljoni lehekülje piiri, lisaks sellele leidub arhiivis rahvaluuleainesega seotult üle 63 000 foto, arvukalt heli- ja videosalvestusi ning ka multimeediasalvestusi (lähemalt <http://www.folklore.ee/era/ajal/ajalugu.htm>). 2017. aasta septembris sai Eesti Rahvaluule Arhiiv 90aastaseks.

Projekt “ERA tuleb külla”

Tänutäheks kaastöölisele pikaajalise koostöö eest ja innustuseks tulevasele kogumistööle algatas ERA kollektiiv projekti “ERA tuleb külla”. Avalike loengute eesmärk oli tulla inimestele lähemale nende oma kodukoha rahvaluule ja pärimuse tutvustamise kaudu, avada ERA kogudes leiduvat ainest ning kutsuda uutele kaastöödele. Loengusari andis võimaluse rääkida ka rahvaluule uurijate ja arhivaaride tööst pärimuskultuuri jäädvustamisel, hoidmisel, uurimisel ja tutvustamisel.

Loengud toimusid 2017. aasta juunist detsembrini peaaegu kõigis Eesti maakondades. Kokku külastati arhiivi kaastöölisi 14 korda – Pärnu Muuseumis, Saaremaal Mihkli talumuuseumis, Lääne-Virumaal Pajusti klubis, Kärđlas Hiiumaa Muuseumis, Ida-Virumaal Iisaku Kihelkonna Muuseumis, Jõgeval Betti Alveri muuseumis, Setomaal Seto tsäimajas Värskas, Viljandimaal Kärstna mõisas ja Kolga-Jaani põhikoolis, Tartumaal Juhan Liivi Muuseumis, Järvemaal Paide raekoja saalis, Raplamaal kultuuri-klubis BAAS, Haapsalu Lasteraamatukogus ning Tallinna Rahvaülikoolis. Ühtekokku pidasid ERA arhivaarid ja teadurid 53 ettekannet. Loengud toimusid koostöös kohalike kogukondade ja asutustega: vt nende kohtade loendit ürituse kodulehelt aadressil <http://www.folklore.ee/era/loengudERA90/>.

Lisaks toimusid mitmel korral ERA materjalide alusel ilmunud rahvakultuuri teemaliste uudisteoste esitlused: näiteks CD-d Hiiumaa ja Pärnumaa rahvamuusikaga; folklooriajakirja *Mäetagused* erinumbrid Virumaa rahvakultuurist; raamat Siberi eestlaste pärimuse kogumisest. Igal loengul tutvustati ka kirjandusmuuseumi rahvaluulearhiivi materjalide põhjal koostatud varasemaid väljaandeid. Projekti loenguid ja paiku kajastati ERA Facebooki lehel, samuti uudisnupukeste või pikemate ülevaadetega kohalikes ajalehtedes.

Projektist võttis osa kogu ERA kollektiiv, projekti eestvedajateks olid Eesti Rahvaluule Arhiivi teadur, projektijuht Ave Goršič ja arhiivijuhataja Risto Järv. Maakondades toimunud loengupäevi koordineerisid Ave Goršič, Mall Hiiemäe, Risto Järv,

Andreas Kalkun, Anu Korb, Helen Kõmmus, Jüri Metssalu, Lona Päll, Liina Saarlo, Janika Oras ja Kärri Toomeos-Orglaan. Veebilehe eest kandis hoolt Aivo Põlluäär.

Loengusarja läbiviimist toetasid Eesti Kultuurkapital, ERA teadusteema ning Eesti-uuringute Tippkeskus.

Loengusarja “ERA tuleb külla” eest pälvis rahvaluulearhiiv 2017. aasta Tartu Kultuurikandja 2017 tiitli rahvakultuurikandja kategoorias. Tunnustus anti üle laureaaside austamisõhtul 13. veebruaril 2018 Tartu Elektriteatris ülikooli vanas kirikus.

“Arhiivid kui teadmiste teejaamad”

Loengusarja täiendas ERA sünnipäevakuul, septembris 2017 korraldatud rahvusvaheline teaduskonverents “Arhiivid kui teadmiste teejaamad: mõtteid ja mõjusid” (*Archives as Knowledge Hubs: Initiatives and Influences*), peakorraldajad Risto Järv, Mari Sarv ja Ave Goršič. Konverentsist võttis osa enam kui 40 ettekandjat Euroopast, Põhja- ja Lõuna-Ameerikast ning Austraaliast. Mitmed ettekanded peeti Skype'i vahendusel ja on järelvaadatavad veebis (<http://www.uttv.ee/otsing#sona=archives>).

Kakskeelsel avapäeval esitleti väljaandeid – *Mäetagused* 66 ja 67 (külalistoiemetaja Mall Hiimäe) ning *Folklore* 67 ja 68 (külalistoiemetaja Janika Oras). Helen Kõmmus esitles tuliut CD-DVD komplekti “Hiiumaa rahvalaulud, pillilood ja tantsud. Helisalvestusi Eesti Rahvaluule Arhiivist 11”. Avati kaks näitust – Aivo Põlluäär tutvustas fotonäitust kõige rohkem “like” saanud fotodest arhiivi Facebook'i lehel ning Reet Hiimäe Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonnast tutvustas tsensuuriteemalist näitust kirjandusmuuseumi materjalide põhjal.

Konverents osutas arhiivide vahendavale rollile erinevate aegade, ideoloogiatega, huvirühmade ja kogukondade vahel, ettekannete fookuses olid erinevad aspektid nii arhiivide kui ka üksikisikute elutsüklites ning tehnoloogia mõju teadmiste kogumisel ja vahendamisel. Plenaarettekandeid pidanud Mall Hiimäe, Sadhana Naithani (India) ja Dace Bula (Läti) arutlesid folkloristide ja nende tööde, ideoloogiatega ning ühiskondlike protsesside mõjude üle folklooriarhiividele ja folklooriuuringutele üldisemalt.

Ettekannete põhiteemadeks kujunesidki folkloori, folkloristika ning folklooriarhiivide roll ühiskonnas ja nende mõju ühiskonnale nii varasemalt kui ka digiajastul, arvestades erinevaid lahendusi kogumismoodulite ülesehituses, rahva kaasamises folkloorikogude kättesaadavaks tegemisel ning digifolkloori kogumisel erinevatelt veebilehtedelt. Tõstatati küsimusi, mida, miks ja kuidas edaspidi koguda ja säilitada, kuidas tagada tundlike andmete kaitstus ning kuidas toimida piiratud rahastuse tingimustes. Keerukustest hoolimata on folklooriarhiividel ja nendega seotud teadlastel soov hoida arhiive eriliste teadmuskeskustena, jätkates kogumist, säilitamist, teadmiste (taas)levitamist trükiste kaudu, uurimist ja üksteise toetamist.

Konverentsi jooksul toimus ühtlasi Põhja- ja Baltimaade Pärimusarhiivide võrgustiku järjekordne kohtumine. Anti ülevaade arhiivides viimasel ajal toimunud ning arutleti uute koostöövõimaluste ja konverentside üle. Konverentsikülalised said lisaks nautida arhiivikülastust, RonkRonk kummituslugude tuuri ning ringkäiku ERMis.

Konverentsi korraldasid EKM Eesti Rahvaluule Arhiiv, Põhja- ja Baltimaade Pärimusarhiivide võrgustik ning Eesti-uuringute Tippkeskus.

Järgmine pärimusarhiivide võrgustiku ja SIEFi arhiivide töörühma ühiskonverents toimub 17.–19. oktoobrini Vilniuses.

Ave Goršič